

Н. В. Лелеченко,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,
Національний авіаційний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3790-0198>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.16.216

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ДІЄВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

N. Lelechenko,
Postgraduate student of the Department of Public Administration,
National Aviation University

FOREIGN EXPERIENCE OF USING EFFECTIVE MECHANISMS FOR THE IMPLEMENTATION OF EUROPEAN STANDARDS ENVIRONMENTAL SAFETY

У статті розглянуто зарубіжний досвід використання дієвих механізмів запровадження європейських стандартів екологічної безпеки. Акцентовано увагу на тому, що кожна країна має можливість самостійно визначати завдання у сфері захисту довкілля в залежності від наявної екологічної ситуації, існуючих проблем та внутрішніх пріоритетів. Це змушує уряди держав світу переглядати нормативно-правові акти у сфері екологічної політики, створювати нові інституції для її формування та реалізації, посилювати контроль за дотриманням природоохоронного законодавства шляхом застосовування дієвих механізмів як регуляторів екологічної безпеки. Доведено, що провадження таких механізмів сприяє покращенню стану екологічної безпеки, через еко-маркування продукції, екологічний менеджмент та екологічний аудит, інші екологічні перевірки, екологічні мита та податки тощо.

Проаналізовано зарубіжний досвід (Німеччини, Великобританії, Данії, Польщі, США, Японії) щодо здійснення державного регулювання в екологічній сфері з метою імплементації його в українську практику. На основі міжнародного досвіду запропоновано провадження в Україні такого механізму запровадження європейських стандартів екологічної безпеки як екологічне страхування. Це створить основу для гарантованого відшкодування екологічних збитків.

The article examines the foreign experience of using effective mechanisms for implementing European environmental safety standards. The researcher emphasizes that each country has the opportunity to independently define its environmental protection tasks depending on the existing environmental situation, existing problems and internal priorities. It makes governments of the world revise regulations in the field of environmental policy, create new institutions (the European Environment Agency, as well as organizations such as: GEF, EBRD, EEA, EIB, NATO, OSCE, etc.) for its formation and implementation, and to strengthen control over compliance with environmental legislation by applying effective mechanisms as regulators of environmental safety.

The author analyzes foreign experience (Germany, Great Britain, Denmark, Poland, USA, Japan) in the implementation of state regulation in the environmental sphere with a view to implementing it in Ukrainian practice. The researcher emphasizes that economic mechanisms for regulating environmental activities can be of both compulsory (payments for emissions and deterioration of the quality of natural resources and conditions; environmental taxes; fines and sanctions for violation of environmental legislation, etc.

The author emphasizes that economic mechanisms for regulating environmental activities can be both coercive (payments for emissions and deterioration of the quality of natural resources and conditions; environmental taxes; fines and sanctions for violation of environmental legislation, etc.) and incentive-based (state subsidies for improving the environment; grants for the use of cleaning equipment, etc.) In addition, a significant number of tools are being implemented to improve environmental safety, including: eco-labeling of products, environmental management and environmental audit; other environmental inspections; environmental duties and taxes, etc.

Close cooperation of European state organizations with the public is established by involving it in decision-making related to environmental safety issues. Based on international experience, the author proposes to introduce such mechanism for implementing European environmental safety standards as environmental insurance in Ukraine. It will create a basis for guaranteed compensation for environmental damage.

Ключові слова: екологічна безпека, державна екологічна політика, екологічне страхування, екологічне оподаткування, механізми запровадження європейських стандартів.

Key words: environmental safety, state environmental policy, environmental insurance, environmental taxation, mechanisms for introducing European standards.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У діяльності будь-якої країни, особливо з високо-розвиненою економікою, формування державної екологічної політики та механізмів запровадження європейських стандартів екологічної безпеки набуває пріоритетного значення у контексті сучасної теорії сталого розвитку. Досягнення таких ключових завдань змушує уряди держав світу переглядати законодавчі та нормативно-правові акти, а також посилювати контроль за дотриманням їх вимог у сфері екологічної політики, створювати нові структури для її формування та реалізації шляхом застосовування дієвих механізмів як регуляторів екологічної безпеки.

Враховуючи те, що євроінтеграційний курс України приймає нові виклики, пов'язані з формуванням та забезпеченням екологічної рівноваги, гарантуванням захищеності життєво важливих інтересів людини від реальних або потенційних загроз, досвід провідних зарубіжних країн у даній сфері є досить цікавим та актуальним. Особливо дане питання актуалізується у контексті реалізації в нашій державі "Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року", затверджених Законом України від 28.02.2019 № 2697-VIII, та відображених у Постанові Верховної Ради України від 14.01.2020 № 457-IX "Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Пріоритети екологічної політики Верховної Ради України на

наступні п'ять років". Однак, оскільки екологічні проблеми мають колективний характер і діють за принципом — "природа не знає кордонів", можна констатувати, що питання екологічної безпеки не є справою однієї держави, а потребує від світового співтовариства визнання її частиною міжнародної безпеки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Основні підходи щодо раціонального природокористування та охорони довкілля, формування ефективної державної екологічної політики та механізмів реалізації концепції сталого розвитку узагальнені багатьма вченими, серед яких Я. Бомчак, Г. Буканов, Я. Витвицький, В. Вітів, І. Гиренко, Є. Губарь, Л. Головка, С. Домбровська, П. Жук, А. Кернична, М. Кірова, О. Колєнов, А. Корнієнко, В. Кравців, В. Коврегін, В. Ладиченко, М. Мітько, А.Е. Омаров, А. Помаза-Пономаренко, С. Рогач, Ю. Стадницький, П. Фесянов, М. Хилько, Б. Хьюс, Д. Якушев та інші. Проте на сьогодні бракує наукових розробок щодо дослідження процесів імплементації міжнародного досвіду використання дієвих механізмів із запровадження європейських стандартів екологічної безпеки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою даної статті є вивчення та узагальнення досвіду зарубіжних країн щодо розробки механізмів регулювання та запровадження європейських стандартів екологічної безпеки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Екологічну безпеку прийнято розглядати як мету екологічної політики держави, досягнення якої залежить від просторово-територіальних особливостей та ресурсних можливостей певних територій вирішувати екологічні проблеми. Масштабні техногенні катастрофи, викиди парникових газів, неналежне поводження з відходами, аномальні погодні умови, загрози пандемій, наслідки воєнних конфліктів та інші еко-проблеми, які в останні десятиліття ширяться територіями більшості країн світу, потребують створення ефективних організаційних структур, дієвих механізмів правового, фінансово-економічного регулювання та раціонального використання наявних природних ресурсів у сфері забезпечення екологічної безпеки [7].

Аналіз літературних джерел свідчить, що в країнах ЄС особлива увага приділяється питанням забезпечення екологічної безпеки. Імперативною нормою для цих країн є розробка та впровадження нових і прогресивних законодавчих актів, в основі яких лежать єдині принципи стандартизації у сфері природоохоронної діяльності, які регулюють питання захисту довкілля, у тому числі атмосферного повітря та водних ресурсів, зменшення кількості побутових відходів, що не відповідають вимогам екологічної безпеки.

Зокрема "... перед країнами-членами ЄС було поставлено завдання зменшити викиди вуглекислого газу на 20%; генерувати 20% всієї енергії з відновлюваних джерел енергії; збільшити енергоефективність на 20%" [10].

Слід наголосити на тому, що саме розробка, прийняття та дотримання єдиних стандартів природоохоронної діяльності становить у країнах ЄС основу державної екологічної політики. При цьому кожна держава має можливість самостійно визначати завдання у сфері захисту довкілля в залежності від наявної екологічної ситуації, існуючих проблем та внутрішніх пріоритетів [14].

Таке індикативне регулювання та реалізація концепції сталого розвитку кожної окремо взятої країни становлять основу загальнодержавної екологічної політики і демонструють вплив європейських інституцій на структурні перетворення та гармонізацію методів і засобів охорони довкілля зі світовими вимогами задля забезпечення глобальної екологічної безпеки. Насамперед, йдеться про вплив на формування екологічного законодавства ЄС таких інституцій як Європейський Парламент та Європейська Комісія.

Останнім часом на міжнародному рівні Європейський Парламент активно декларує значну кількість екологічних питань, більшість із яких пов'язані зі зміною клімату (природного та штучного характеру, спричиненого діяльністю людини), сортуванням та утилізацією промислових і побутових відходів, доцільністю та ефективністю використання транспортних засобів, у яких закінчується термін експлуатації тощо.

Натомість діяльність Європейської Комісії, яка є основним суб'єктом законодавчої ініціативи у сфері екології, направлена на розробку нормативно-правових документів у сфері екології, у т.ч. установчих договорів, у яких передбачено екологічні норми та положення; правильність та повноту використання цих нормативно-

правових документів; виконання і дотримання вторинного законодавства ЄС (директив та регламентів) [10].

Разом із цим, нормативно-правові документи, розроблені Європейською Комісією розглядають та офіційно приймають такі європейські структури як Європейська Рада та Європейський Парламент.

Введені до складу Європейської Комісії 36 генеральних директоратів та спеціальних служб, не тільки відстежують якість впровадження країнами-членами норм законодавства ЄС в їх національне законодавство, а й у разі необхідності ініціюють заходи проти тих держав, які уникають такої імплементації або не повідомляють про здійснені на національному рівні заходи в цій сфері [7].

Визначальною у цьому зв'язку є діяльність Генеральних директоратів у складі Європейської Комісії, зокрема:

— Генеральний директорат з навколишнього середовища — сприяє застосуванню державами-членами ЄС екологічного законодавства;

— Генеральний директорат з питань клімату — розглядає причини кліматичних змін, а також розробляє заходи щодо усунення негативних наслідків від "глобального потепління" та досягнення конкретних цілей екологічної політики.

Крім того існують й інші спеціалізовані органи, установи та відомства, діяльність яких направлена на регулювання конкретних аспектів екологічного права і політики ЄС у даній сфері [10].

Загалом же Європейська Комісія, за необхідності чи на прохання будь-якої з країн-членів ЄС, спрямовує свою діяльність на вивчення та аналіз існуючої екологічної ситуації в країні, зміну її екологічної політики та впровадження відповідних екологічних стандартів.

Крім того, Комісія досить активно співпрацює з громадськістю через мережу Інтернет шляхом розгляду електронних петицій щодо існуючих екологічних проблем та вироблення дієвих пропозицій з їх мінімізації чи усунення [9].

Зауважимо, що європейські організації державного рівня в галузі екологічної політики тісно співпрацюють з громадськістю для вирішення питань забезпечення екологічної безпеки. Найбільша активність громадськості та тісна співпраця прослідковується в таких країнах як Данія, Нідерланди, Німеччина та ін., у той же час у Греції та Ірландії така активність та співпраця є найменшою.

Наприклад, у Німеччині розроблені практичні рекомендації щодо залучення громадськості до обговорення екологічних проблем та механізмів їх вирішення. Ці рекомендації передбачають, що стратегія комунікації між органами управління та громадськістю повинна бути структурована, чітка, логічна та добре підготовлена.

При цьому громадськість повинна мати можливість не тільки брати участь в обговоренні наявних проблем у сфері екології, а й пропонувати варіанти їх вирішення, ініціювати підготовку відповідних нормативно-правових документів, а також мати доступ до прямого спілкування з представниками урядових та недержавних організацій, відповідальних за формування й реалізацію екологічної політики [11].

Останнім часом активно декларується, що екологічними проблемами, окрім універсальних міжнародних організацій, займаються також і регіональні інституції, серед яких: ГЕФ (Глобальний екологічний фонд), ЄБРР (Європейський банк реконструкції та розвитку), ЄЕА (Європейська екологічна агенція), ЄІБ (Європейський інвестиційний банк), НАТО (Північноатлантичний альянс), ОБСЄ (Організація з безпеки і співробітництва в Європі) [8]. Діяльність даних інституцій направлена на надання об'єктивної інформації та рекомендацій із вироблення індикаторів оцінки змін, що відбуваються у сфері охорони навколишнього середовища, а також сприяють розробці екологічного законодавства.

У зв'язку з цим, світовий досвід поширення екобезпечних тенденцій серед країн-членів ЄС дозволив вибудувати розгалужену систему законодавчих актів у сфері екології, норми якого успішно реалізуються в практичній діяльності. Крім того, впроваджується значна кількість інших механізмів для покращення стану екологічної безпеки, серед яких: еко-маркування продукції, екологічний менеджмент та екологічний аудит; екологічні перевірки; екологічні мита та податки тощо. Зупинимось більш детально на окремих із них.

У поєднанні з екологічними нормативами економічні механізми, серед яких податкові, демонструють позитивні результати. Система екологічного оподаткування у країнах-членах ЄС більше як у десять разів перевищує аналогічний вітчизняний показник. Це вимагає від України проведення постійного пошуку можливостей подолання такої асиметрії, шляхом імплементації міжнародного досвіду застосування економічних регуляторів та низки еколого-економічних заходів для досягнення екологічної безпеки.

Аналізуючи форми прояву євроінтеграційного курсу України, зазначимо, що "у Главі 6 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС представлено орієнтири для вдосконалення ситуації в частині реалізації екологічної політики держави за європейськими стандартами розвитку у багатьох сферах, у т.ч. й у сфері екологічного оподаткування [9, с. 73].

У практиці більшості зарубіжних країн відбувається процес регулювання екологічної безпеки загалом і використання для цього значного арсеналу екологічних принципів (основними з них є: принципи екологічної обережності та попередження, прийняття запобіжних заходів, сталого розвитку, екологічної компліментарності та ін.). Цей перелік не є повним. У науковій літературі наголошується, що "в країнах ЄС переважно застосовується принцип непрямого оподаткування й об'єктом справляння екологічних податків є енергоресурси, електроенергія, транспортні засоби, певні групи товарів тощо.

Ставки та норми екологічних податків при цьому враховують шкідливість для довкілля та людини процесів виробництва товарів, їх використання, утилізації, зберігання" [9, с. 73].

Для України висновки тут доволі прямі й очевидні — забезпечення екологічної безпеки вимагає значних фінансових витрат для здійснення природоохоронних заходів та прийняття відповідних екологічних програм і проєктів.

При цьому економічні механізми регулювання природоохоронної діяльності можуть мати як примусовий (платежі за викиди та погіршення якості природних ресурсів і умов; екологічні податки; штрафи і санкції за порушення екологічного законодавства тощо), так і стимулюючий характер (державне субсидювання за покращення стану природного середовища; гранти для використання очисної техніки тощо) [12].

Зазначимо й те, що на сьогодні для України також популярним є механізм екологічного регулювання, який застосовують такі країни ЄС як Данія, Нідерланди, Німеччина та ін. Даний механізм передбачає на платній основі видачу суб'єктам господарювання дозволів на забруднення понад мінімально встановлені норми.

Разом із цим, органи публічної влади здійснюють аналіз діяльності суб'єктів господарювання, типу та масштабів виробництва, а також можливий обсяг забруднення довкілля та встановлюють кому із таких суб'єктів необхідно придбати спеціальний дозвіл [11].

Так, наприклад, у Німеччині регулювання у сфері екологічної безпеки здійснюється на рівні федеральних земель і місцевих органів влади та регламентується значною кількістю нормативно-правових актів. Навіть у Конституції Німеччини передбачено, що охорона природи є "основною турботою держави і всього суспільства, в інтересах добробуту громадян держава і соціум дбають про охорону природи (утримання в належному стані води і повітря, охорона флори і фауни, природних красот країни мають забезпечуватися компетентними органами і є, крім цього, обов'язком кожного громадянина)" [5]. Слід акцентувати увагу і на тому, що місцеві органи влади займають активну позицію під час розвитку мережі державних та місцевих парків, заповідників тощо [1], тобто вони є активними учасниками розвитку рекреаційної індустрії.

Водночас, при порушенні екологічних норм як фізичними, так і юридичними особами в Німеччині до них застосовують великі штрафні санкції. Це призводить до того, що підприємствам із фінансової точки зору вигідніше дотримуватися вимог екологічного законодавства.

Наступним, не менш цікавим для нашої країни є досвід зарубіжних країн (США, Великої Британії, Німеччини) щодо розробки та впровадження механізму екологічного страхування — обов'язкового (для найбільш екологічно небезпечних суб'єктів господарювання) або добровільного (для усіх інших природокористувачів). У цій ситуації, даний вид страхування передбачає, що саме ризик забруднення довкілля є об'єктом страхування, а підприємства залежно від ступеня їх екологічної небезпеки зобов'язані сплачувати страхові екологічні платежі, які повинні акумулюватися у спеціальних страхових екологічних фондах. У свою чергу такі платежі дадуть можливість гарантовано здійснити відшкодування екологічних збитків, завданих не тільки навколишньому середовищу, а й населенню.

У контексті досліджуваної теми ми погоджуємося із точкою зору Т. Шоха, який пропонує "вдосконалити законодавство України у частині необхідності "виокремити страхування екологічних ризиків у самостійний вид страхування, тим самим: 1) закріпити пропорційне зменшення або збільшення розміру страхового внеску від-

повідно до динаміки страхового екологічного ризику; 2) створити у складі механізму екологічного страхування Гарантійний фонд фінансування заходів зниження страхового екологічного ризику та відшкодування шкоди, завданої невстановленими особами; 3) закріпити принципи цільового використання коштів страхового відшкодування задля відновлення природних об'єктів" [15, с. 121, 123].

Це дозволить органам публічної влади посилити процеси стимулювання екобезпечного господарювання та реалізації природоохоронних проєктів і програм.

Більш глибоке усвідомлення явищ і процесів, обумовлених нагальною потребою комплексного розв'язання проблем, пов'язаних із екологічною безпекою можемо спостерігати і на досвіді Великобританії, яка стала першою країною в світі, що розробила та запровадила європейський стандарт із екологічного менеджменту, де передбачено конкретні заходи із підвищення рівня екологічної безпеки та покращення довкілля.

У стандарті чітко виписані екологічні права, обов'язки та відповідальність учасників екологічного процесу, враховано і участь громадськості. А найпримітніше, що на перший план виходять заходи щодо інформування громадськості про специфіку діяльності того чи іншого підприємства, загрози, які можуть бути викликані цією діяльністю, а також здійснювані ними природоохоронні заходи тощо [2].

До вирішення окреслених заходів, спрямованих на унормування, контроль та дотримання вимог європейського стандарту із екологічного менеджменту та інших питань екологічної безпеки, у Великобританії залучається Міністерство навколишнього природного середовища. А на органи місцевої влади покладається оперативне управління у сфері екології за допомогою якого досягаються власні екологічні ініціативи, проєкти та програми, в їх основу закладено екоефективність й експраведливість.

Підтвердженням високої результативності даного стандарту слугує його використання Європейським Співтовариством із екологічного менеджменту і екологічного аудиту, а також іншими країнами, серед яких Норвегія та Швеція, органи публічної влади яких зацікавлені в екологічному розвитку арктичного регіону та концентрують свою увагу на питаннях забруднення вод Північно-льодовитого океану та зміни клімату. Наступним важливим питанням є підтримка тісної інтегрованості екологічної безпеки в складні процеси взаємодії органів публічної влади, суб'єктів господарювання та громадськості на всіх рівнях управління, що вимагає пошуку компромісів між розв'язанням важливих соціально-економічних завдань і вирішенням екологічних проблем.

У цьому аспекті заслуговує уваги і досвід Данії, де питаннями екологічної безпеки на центральному рівні займаються Міністерство захисту довкілля та Міністерство клімату, енергетики та енергопостачання як вищі державні органи, які керують основними екологічними завданнями країни. Водночас до повноважень муніципалітетів віднесено питання видачі дозволів, проведення контролю та інспектування суб'єктів господарювання. При цьому варто зауважити, що муніципалітети, співпрацюючи з громадськістю, дотримуються ре-

комендацій органів влади регіонального рівня, особливо при плануванні розміщення водоочисних споруд, систем водопостачання, утилізації й переробки відходів, а також щодо запровадження в країні програми, згідно якої 100% електроенергії до 2030 року повинно бути отримано з відновлювальних джерел енергії. Це сприятиме зниженню податків для населення та суб'єктів господарювання, які використовують відновлювальні джерела енергії для своїх потреб. Крім того, місцеві органи влади під час виконання функцій і завдань у сфері екологічної безпеки намагаються стратегувати екологічні заходи, пов'язані із запобіганням забруднення повітря, води і земель, контролем за шумовим забрудненням.

Таким чином, прослідковується співпраця між представниками органів публічної влади з чітким розмежуванням повноважень, налагодженням комунікації й діалогу між різними секторами господарювання, а також відповідальністю усіх зацікавлених сторін щодо екологічних векторів реалізації політики сталого розвитку території.

Показово, у Данії близько 4 % від усього бюджету країни становлять витрати на забезпечення екологічної безпеки, тоді як в Україні цей показник складає всього лише 0,5%. При цьому понад 90 % фінансування даної сфери в Данії здійснюється з місцевого бюджету. Країна, слідкуючи за рівнем забруднення навколишнього середовища, основну частину фінансових витрат направляє на будівництво та експлуатацію різних очисних споруд [6].

Зважаючи на останні дослідження та публікації, виявляємо ключові акцентуації щодо того, що кожна країна основним пріоритетом свого стабільного розвитку визначає екологічну політику. Не виключенням є і Польща, яка зацікавлена у здійсненні цілої низки фінансово-економічних заходів із недопущення забруднення довкілля та у застосуванні таких методів виробництва, які гарантують високий рівень екологічної безпеки [2].

Послугуючись досвідом інших європейських країн, Польща досить активно використовує ринкові фінансові регулятори природокористування. Досить поширеним є застосування екологічного податку для усіх без винятку суб'єктів господарювання, які своєю виробничою діяльністю сприяють забрудненню навколишнього середовища (наприклад підприємства важкої промисловості).

Тоді як податкові пільги і субсидії, пільгові позики заохочують суб'єктів господарювання до осучаснення технологій виробництва та утилізації відходів, спрямованих на запобігання шкоді довкіллю [6].

У США екологічну політику в державі формує Агентство з охорони довкілля, яке перебуває у складі федерального уряду США та створене з метою: захисту здоров'я населення і довкілля; проведення інспекції навколишнього середовища та забезпечення технічної підтримки з мінімізації загроз і процесів його відновлення; підготовки правил і виконання цілої низки законів: "Про екологічну освіту", "Про чисту воду", "Про безпечну питну воду", "Про чисте повітря", "Про екологічну шкоду, компенсації та відповідальність" (Акт — "CERCLA") та ін., заснованих на європейських стандар-

тах імplementованих Конгресом США у діяльність органів публічної влади у сфері екологічної безпеки.

Основні положення даних законів вплинули на розвиток екологічного страхування в США, яке не тільки визначає джерела фінансування відновлювальних робіт, пов'язаних із забрудненням довкілля, а й встановлює специфічні вимоги в частині забезпечення відповідальності за забруднення навколишнього середовища.

Тим самим дане Агентство виконує контрольню-наглядову та дозвільну функції, зокрема здійснює заходи з регулювання виробництва, переробки, використання хімічних сполук та контролю за викидами у навколишнє середовище забруднювальних речовин шляхом надання лімітованих дозволів на даний вид діяльності [5].

Висновки, представлених Агентством перевірок, реалізуються шляхом накладання штрафних санкцій та інших процедур на порушників європейських екологічних норм, а також передбачають здійснення контролю за розробкою та реалізацією програм енергоефективності і сталого розвитку, якості повітря та водних ресурсів, запобігання їх забруднення, за безпеку харчових продуктів та ядерних відходів тощо (зокрема таких програм як: Safer Choice, Energy Star, Smart Growth, Water Sense and others.). При цьому кожен штат самостійно аналізує існуючий екологічний стан, у залежності від якого визначає конкретні та чіткі заходи щодо усунення катастрофічної ситуації та дотримання норм екологічної безпеки на належному рівні.

У контексті використання дієвих механізмів запровадження європейських стандартів екологічної безпеки, корисною практикою для України є досвід Японії? невеликої острівної держави, яка гармонійно поєднує високий економічний розвиток та екологічність. Органами публічної влади на всіх рівнях управління у Японії розробляється та впроваджується в практику значна кількість заходів щодо запобігання виникненню небезпечних екологічних наслідків від суб'єктів господарської діяльності. Незважаючи на те, що індустріалізація країни та її значний технологічний розвиток підсилюють екологічні виклики, Японія як провідний учасник групи G7 у сфері боротьби із забрудненням та використанням альтернативних джерел енергії, їх успішно долає шляхом: створення ідеальних еко-міст, постійного моніторингу стану довкілля, зменшення викидів парникових газів у промисловому секторі, сортування сміття та свідомого управління відходами, укладання добровільних угод між органами місцевого управління та компаніями, які знаходяться в регіонах з питань контролю забруднень за принципом — забруднювач платить. Це змушує останніх розробляти еко-технології з дотримання екологічних стандартів та свідчить про використання в Японії, як і в багатьох інших країнах світу, ефективних економічних механізмів у сфері реалізації екологічної політики. Зокрема передбачено на фірми-забруднювачі навколишнього середовища покласти фінансові та інші витрати за спричинену шкоду довкіллю [6].

У цьому контексті очікується, що форсайт-метою однієї із найбільш екологічних країн світу визначено скорочення на 80% викидів вуглекислого газу до 2050 року від рівня 2013 року та розвиток галузі відновлюваних джерел енергії.

Саме тому, використання Японією еколого-технологічного підходу, що досить активно фінансується державою, сприяє розробці та реалізації програм регулювання захисту довкілля на державному та регіональному рівнях з питань забезпечення екологічної безпеки.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У ході проведеного аналізу зарубіжного досвіду використання дієвих механізмів запровадження європейських стандартів екологічної безпеки, з'ясовано, що кожна країна має можливість самостійно визначати ключові завдання у сфері захисту довкілля в залежності від наявної екологічної ситуації, існуючих проблем та внутрішніх пріоритетів, а також сприяти розвитку європейської правової системи, яка стосується екології.

Відповідно, процес підтримки екологічної безпеки на належному рівні потребує від України визначитися з механізмами організаційно-правового та фінансово-економічного стимулювання даної сфери через застосування різних економіко-правових методів регулювання природоохоронної діяльності як примусового так і стимулюючого характеру, розвитку екологічного страхування (обов'язкового та добровільного) та інших заходів із налагодження діалогу співпраці органів влади, бізнесу та громадськості щодо покращення рівня екологічної безпеки.

Використання міжнародних практик надасть змогу нашій державі підвищити рівень ефективності прийняття управлінських рішень у ході розв'язання складних екологічних проблем, формування та реалізації державної екологічної політики, що сприятиме сталому розвитку українських територій.

Література:

1. Бомчак Я. О. Зарубіжний досвід реалізації органами місцевого самоврядування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища. Держава та регіони. 2017. № 1 (57). С. 126—130.
2. Буканов Г. М. Порівняльний аналіз світового досвіду державного управління у сфері формування і реалізації екологічної політики. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: державне управління. 2020. Том. 31 (70). № 1. С. 12—18.
3. Витвицький Я. Механізми державного управління в екологічній сфері на регіональному рівні та напрямки його вдосконалення. Актуальні проблеми державного управління. 2012. № 2 (42). С. 178—186.
4. Губарь Є. А. Пріоритети співпраці України з європейською екологічною агенцією. International Scientific Journal "Internauka". 2019. № 5. URL: <https://www.internauka.com/uploads/public/15553151811346.pdf>
5. Домбровська С. М., Коврегін В. В., Помаза-Понмаренко А. Л., Колєнов О. М. Державне управління у сфері безпеки соціально-еколого-економічних систем: монографія. Харків: НУЦЗУ. 2017. 244 с.
6. Кернична А. Є. Досвід зарубіжних країн щодо вдосконалення механізмів державного управління в екологічній сфері у контексті євроінтеграції. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 24. С. 152—156.

7. Кірова М. О. Досвід зарубіжних країн щодо інституціонального забезпечення екологічної безпеки: пропозиції для України. Збалансоване природокористування. 2018. № 1. С. 158—165.

8. Корнієнко А. Ю., Митько М. В. Міжнародні аспекти діяльності держав у сфері екологічної безпеки. Міжнародний мультидисциплінарний науковий журнал "ЛОГОС". Мистецтво наукової думки. 2020. № 9. С. 107—112.

9. Екологічна безпека в європейських країнах: методи економічного регулювання й досвід для України: наукова доповідь [В. С. Кравців, П. В. Жук, Ю. І. Стадницький та ін.]; ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України"; [наук. ред. В. С. Кравців]. Львів, 2020. 97 с.

10. Ладиченко В. В., Гиренко І. В., Голошко Л. О., Вітві В. А. Екологічна політика і право ЄС: навчальний посібник. К.: Видавничий центр НУБіП України, 2019. С. 363.

11. Омаров Азад Енвер огли Механізми формування та реалізації державної політики екологічної безпеки України: дис. д-ра з держ. упр.: 25.00.05 / Національний університет цивільного захисту України. Харків, 2019. 421 с.

12. Рогач С. М. Зарубіжний досвід регулювання сфери природокористування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 26. Ч. 2. С. 54—59.

13. Фесянов П. О. Державне регулювання екологічної безпеки на рівні регіону: досвід європейських країн. Державне управління: теорія і практика. 2011. № 1. С. 142—150.

14. Якушев Д. Сучасні тенденції державної екологічної політики в Україні в контексті концепції сталого розвитку. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. Вип. 4 (31). С. 92—97.

15. Шоха Т. П. Зарубіжний досвід правового регулювання екологічного страхування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2019. № 37. С. 120—123.

References:

1. Bomchak, Ya. O. (2017), "Foreign experience of implementation of state policy by local self-government bodies in the field of environmental protection", *Derzhava ta rehiony*, vol. 1 (57), pp. 126—130.

2. Bukanov, H. M. (2020), "Comparative analysis of the world experience of state administration in the field of environmental policy formation and implementation", *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: derzhavne upravlinnia*, vol. 1, pp. 12—18.

3. Vytvyts'kyj, Ya. (2012), "Mechanisms of state management in the environmental sphere at the regional level and directions for its improvement", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 2 (42), pp. 178—186.

4. Hubar', Ye. A. (2019), "Priorities of Ukraine's cooperation with the European Environmental Agency", *International Scientific Journal "Internauka"*, [Online], vol. 5, available at: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15553151811346.pdf> (Accessed 6 June 2023).

5. Dombrov's'ka, S. M. Kovrehin, V. V. Pomaza-Ponomarenko, A. L. and Kolienov, O. M. (2017), *Derzhavne*

upravlinnia u sferi bezpeky sotsial'no-ekoloho-ekonomichnykh system [State administration in the sphere of safety of social, ecological and economic systems], NUTsZU, Kharkiv, Ukraine.

6. Kernychna, A. Ye. (2013), "The experience of foreign countries in improving the mechanisms of state management in the environmental sphere in the context of European integration", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 24, pp. 152—156.

7. Kirova, M. O. (2018), "Experience of foreign countries regarding institutional provision of environmental safety: proposals for Ukraine", *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, vol. 1, pp. 158—165.

8. Kornienko, A. Yu. and Mit'ko, M. V. (2020), "International aspects of the activities of states in the field of environmental security", *Mizhnarodnyj mul'tydisyplinarnyj naukovyj zhurnal "ЛОГОС". Mystetstvo naukovoї dumky*, vol. 9, pp. 107—112.

9. Kravtsiv, V. S., Zhuk, P. V., Stadnytskyi, Yu. I. etc. (2020), *Ekolohichna bezpeka v ievropejs'kykh krainakh: metody ekonomichnoho rehulivannia j dosvid dlia Ukrainy: naukova dopovid'* [Environmental security in European countries: methods of economic regulation and experience for Ukraine], State University "Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishnyo National Academy of Sciences of Ukraine", Lviv, Ukraine.

10. Ladychenko, V. V. Hyrenko, I. V. Holovko, L. O. and Vitiv, V. A. (2019), *Ekolohichna polityka i pravo YeS* [Environmental policy and EU law], *Vydavnychyj tsentr NUBiP Ukrainy*, Kyiv, Ukraine.

11. Omarov, Azad Enver ohly (2019), "Mechanisms of formation and implementation of the state policy of ecological security of Ukraine", Abstract of Doctor of Science dissertation, state administration in the sphere of state security and protection of public order, National University of Civil Defense of Ukraine, Kharkiv, Ukraine.

12. Rohach, S. M. (2019), "Foreign experience in regulation of the field of nature management", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 26, no. 2, pp. 54—59.

13. Fesianov, P. O. (2011), "State regulation of environmental safety at the regional level: experience of European countries", *Derzhavne upravlinnia: teoriia i praktyka*, vol. 1, pp. 142—150.

14. Yakushev, D. (2016), "Modern trends of state environmental policy in Ukraine in the context of the concept of sustainable development", *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, vol. 4 (31), pp. 92—97.

15. Shokha, T. P. (2019.), "Foreign experience of legal regulation of environmental insurance". *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. vol. 37, pp. 120—123.

16. Kravtsiv, V. S., Zhuk, P. V. and Stadnytskyi, Yu. I. (2020), *Ekolohichna bezpeka v ievropejs'kykh krainakh: metody ekonomichnoho rehulivannia j dosvid dlia Ukrainy: naukova dopovid'* [Environmental security in European countries: methods of economic regulation and experience for Ukraine], State University "Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishnyo National Academy of Sciences of Ukraine", Lviv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 04.08.2023 р.